N:o 41.

Ank. till Riksd. kansli den 29 april 1891, kl. 11 f. m.

Lagutskottets utlåtande, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts proposition angående förändrad lydelse i vissa delar af värnpligtslagen den 5 juni 1885 än äfven väckta motioner om ändring i samma lag.

Kongl. Maj:t har den 14 sistlidne mars till Riksdagen aflåtit en af båda kamrarne till lagutskottet hänvisad, så lydande proposition, n:o 31:

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden för denna dag, vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att besluta, att 1 §, 3 § mom. 1, 6, 14, 25, 27 och 28 §§, 33 § mom. 2 och 3, 34 samt 52 §§ af värnpligtslagen den 5 juni 1885 äfvensom 53 § af berörda lag, sådan densamma lyder i lagen den 5 mars 1886, skola erhålla följande förändrade lydelse:

§ 1.

Hvarje svensk man är värnpligtig från och med det kalenderår, under hvilken han fyller tjuguett år, till och med det, under hvilket han fyller 40 år.

§ 3.

1. Värnpligten fullgöres i beväringen och landstormen. Bevärin-

gen delas i första och andra uppbådet. Tjentstetiden är åtta år i första och derefter fyra år i andra uppbådet.

I krigstid bestämmer dock endast behofvet tjenstetidens längd för det uppkallade manskapet.

§ 6.

Äfven före det år, värnpligten inträder, må yngling anmäla sig till inskrifning och dervid uppgifva den truppafdelning eller flottans station, hvilken han vill tillhöra. För bifall härtill fordras, att han är till krigstjenst duglig och i öfrigt lämplig till den tjenst, hvartill han anmäler sig.

Han tillhör likväl första uppbådet intill dess åtta år förflutit från och med det år, då han fylde tjuguett år.

Hvad i denna lag stadgas om värnpligtige gäller i tillämpliga delar för de enligt denna paragraf inskrifne, äfven innan de i värnpligtsåldern inträdt.

§ 14.

Vid inskrifningsförrättning är med undantag af den, som är å sjömanshus inskrifven, hvarje till densamma inkallad värnpligtig skyldig att personligen inställa sig; dock att vederbörande inskrifningsnämnd må kunna, der omständigheterna sådant påkalla, utan personlig inställelse inskrifva den, som vid tiden för förrättningen har fast anställning utomlands eller derstädes uppehåller sig för idkande af studier eller utbildning i sitt yrke och tillika i den ordning, Konungen föreskrifver, styrker, att han är till krigstjenst duglig.

Till inskrifningsförrättning skola vederbörande tjenstemän införskaffa de värnpligtiges prestbetyg.

Efter inskrifningen erhåller den värnpligtige en inskrifningsbok, hvaruti skall af vederbörande befäl antecknas hvad som beträffande hans värnpligt är af vigt att kunna styrka, såsom fullgjord tjenstgöringsskyldighet m. m. dylikt.

§ 25.

1. I flottan inskrifvas:

a) å sjömanshus inskrifne värnpligtige, samt

b) de, som hafva anställning vid lots- och fyrinrättningarna med lifräddningsanstalterna.

2. Dessutom skola till det antal, som Konungen pröfvar erforderligt, i flottan inskrifvas andra värnpligtige, som anses vara för flottan behöflige.

3. Alla värnpligtige, som icke blifvit inskrifne i flottan, äro underkastade inskrifning i hären.

§ 27.

1. Värnpligtig är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att för sin utbildning tjenstgöra under fredstid i nittio dagar, hvilken tjenstgöring skall fullgöras vid rytteriet, artilleriet och ingeniörtrupperna samt flottan under det första året, men vid fotfolket och trängen under två år med sextioåtta dagar under det första året och tjugutvå dagar under det derpå följande.

2. Från all öfning i fredstid befrias:

a) de i 25 § mom. 1 b omförmälde värnpligtige.

b) värnpligtig, som styrker, att han vid ingången af det år, då han fyller tjugutt år, antingen varit vid sjömanshus inskrifven minst fyra år och deraf under minst tolf månader haft anställning i utrikes sjöfart, eller ock efter inskrifning å sjömanshus såsom eldare eller maskinist under minst ett år varit i dylik befattning använd, med skyldighet likväl att för åtnjutande af sådan befrielse tillhöra flottans reserv under hela sin värnpligtstid.

§ 28.

1. Då rikets försvar det kräfver, må Konungen efter statsrådets hörande till tjenstgöring inkalla beväringens första uppbåd eller de större eller mindre delar deraf, som finnas behöfliga.

2. Derest i anseende till krig eller fara för krig det för rikets försvar finnes nödigt, att äfven beväringens andra uppbåd, eller någon del deraf i skilda orter eller vid olika vapen, inkallas, må Konungen derom förordna, sedan han statsrådet hört och, såvida Riksdagen ej är samlad eller inom trettio dagar sammanträda skall, låtit riksdagskallelse utfärda.

3. Utom de förenade rikenas gränser må beväringens första uppbåd vid hären användas endast till rikets försvar, och efter det att statsrådet blifvit hördt samt riksdagskallelse utfärdats. Utan Riksdagens medgifvande må beväringens andra uppbåd vid hären icke användas utom de förenade rikenas gränser.

§ 33.

2. För den i hären inskrifne värnpligtige, som tillhör beväringens första uppbåd, gäller dessutom:

a) att, om han vill för längre tid än två månader vistas utom kompaniområdet, anmälan derom skall före afresan göras hos vederbörande kompanibefäl;

b) att, vid afflyttning till annat kompaniområde för att der mantalsskrifvas, han är pligtig derom göra anmälan, så väl före afflyttningen hos det kompanibefäl, hvarunder han förut stått, som ock, inom en månad efter ankomsten till den nya boningsorten, hos närmaste befäl vid det kompani, inom hvars område han inflyttat.

3. Den, hvilken enligt § 27 mom. 2 tillhör flottans reserv, så ock annan värnpligtig vid flottan, som är inskrifven å sjömanshus och tillhör första uppbådet, är skyldig att, då han flyttar från ett sjömanshus till annat, derom göra anmälan hos kompanibefälet vid så väl det ena som det andra af de kompaniområden, inom hvilka dessa sjömanshus äro belägna, men, derest han upphör att vara vid sjömanshus inskrifven, skall dylik anmälan göras dels hos kompanibefälet vid det kompaniområde, inom hvilket det sjömanshus är beläget, der han senast varit inskrifven, dels hos befälet vid det kompani, inom hvars område han är bosatt; börande sålunda föreskrifna anmälningar ske senast en månad efter det ombyte af eller afgång från sjömanshus egt rum.

Första uppbådet tillhörande värnpligtig vid flottan, hvilken icke är vid sjömanshus inskrifven, vare underkastad de i mom. 2 gifna bestämmelser rörande anmälan vid tillfällig vistelse utom kompaniområdet eller vid afflyttning.

§ 34.

Den, som innehaft anställning vid härens eller flottans stam under minst två år, anses hafva fullgjort sin beväringsöfning, men skall efter erhållet afsked, så länge han i följd af sin värnpligt qvarstår i beväringen, tillhöra dess första uppbåd.

§ 52.

De särskilda bestämmelserna i § 27 mom. 1 angående de värnpligtiges öfningstid skola endast efter hand tillämpas, på det sätt att

vid rytteriet, artilleriet och ingeniörtrupperna samt flottan

under hvartdera af åren 1887 och 1888 värnpligtige, tillhörande första årsklassen, öfvas i trettiosex dagar och under år 1887 värnpligtige, tillhörande andra årsklassen, med undantag af de å sjömanshus inskrifne, i femton dagar;

under hvartdera af åren 1889 och 1890 värnpligtige, tillhörande första åldersklassen, öfvas i trettioåtta dagar;

under år 1891 värnpligtige, tillhörande första årsklassen, öfvas i fyratio dagar; och

under år 1892 värnpligtige, tillhörande första årsklassen, öfvas i sextiofyra dagar;

hvarefter stadgandet i § 27 mom. 1 träder i kraft; samt

vid fotfolket coh trängen

under hvartdera af åren 1887 och 1888 värnpligtige, tillhörande första årsklassen, öfvas i tjuguen dagar och värnpligtige, tillhörande andra årsklassen i femton dagar;

under hvartdera af åren 1889 och 1890 värnpligtige, tillhörande första årsklassen, öfvas i tjugutre dagar och värnpligtige, tillhörande andra årsklassen, i femton dagar;

under år 1891 värnpligtige, tillhörande första årsklassen, öfvas i tjugufem dagar och värnpligtige, tillhörande andra årsklassen, i femton dagar; och

under år 1892 värnpligtige, tillhörande första årsklassen, öfvas i 42 dagar och värnpligtige, tillhörande andra årsklassen, i femton dagar;

hvarefter stadgandet i § 27 mom. 1 träder i kraft.

§ 53.

Denna lag skall å invånarne i Gotlands län tills vidare tillämpas med den olikhet i afseende å tiden och sättet för värnpligtens fullgörande:

a) att värnpligten för invånare i Gotlands län inträder vid början af det kalenderår, under hvilket han fyller nitton år, och fortfar till och med det, under hvilket han fyller trettioåtta år;

b) att tjenstetiden i beväringen är tolf år, hvaraf åtta år i första och fyra år i andra uppbådet;

c) att den värnpligtige är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att för sin utbildning tjenstgöra under fredstid i nittio dagar, hvilken tjenstgöring skall fullgöras under tre på hvarandra följande år med sextiosex dagar under första samt tolf under hvartdera af de båda följande åren; dock att under år 1891 första årsklassen öfvas allenast trettio dagar och under år 1892 fyratio dagar;

d) att, då beväringen jemlikt § 28 till tjenstgöring inkallas, det andra uppbådet icke skall uppfordras, förr än första uppbådet från hela länet blifvit inkalladt, samt att så väl under fred som i krigstid de värnpligtige i Gotlands län skola vara befriade från tjenstgöring utom länets område.

Der för tillämpning af de i denna paragraf gifna särskilda föreskrifter rörande värnpligtens utgörande i Gotlands län erfordras undantag i ett eller annat hänseende från öfriga i denna lag gifna bestämmelser, eger Konungen derom förordna.»

I sammanhang med den kongl. propositionen har utskottet till behandling förehaft tre särskilda, inom Andra Kammaren väckta och till utskottet öfverlemnade motioner angående ändring i vissa delar af ifrågavarande lag.

Sålunda hemställer uti motion n:o 87 herr *A. Bokström*, med hvilken herrar *P. Larsson* och *L. Norrby* förenat sig, att Riksdagen för sin del ville antaga ett så lydande *tillägg* till 53 § i värnpligtslagen den 5 juni 1885, sådant detta lagrum lyder enligt lagen den 5 mars 1886:

»Hvad här är stadgadt gäller dock icke för vid Visby sjömanshus inskrifna sjömän, beträffande hvilka värnpligtslagens allmänna bestämmelser skola lända till efterrättelse»;

äfvensom att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, »att, om nämnda lagförändring vinner nådigt godkännande, Konungen ville förordna om sådan ändring i förordningen angående särskilda föreskrifter för inskrifningen och redovisningen af värnpligtige i Gotlands län den 17 december 1886, som af denna lagförändring påkallas.»

Uti motion, n:o 181, väckt i anledning af ofvan intagna kongl. proposition, hemställer vidare *samme* motionär, med hvilken nyss nämnde ledamöter å nyo instämt,

dels att Riksdagen ville afslå den i Kongl. Maj:ts ofvan åberopade nådiga proposition föreslagna lydelse af § 53 värnpligtslagen den 5 juni 1885, sådan densamma lyder i lagen den 5 mars 1886;

dels att Riksdagen för sin del ville, i syftning att den olikhet i afseende å tiden och sättet för värnpligtens utgörande, hvilken är särskild för invånarne i Gotlands län stadgad, måtte undanrödjas, upphäfva nyss omförmälda §; och

dels äfven att denna lag från och med 1892 års början skall träda i kraft;

hvarjemte för den händelse, att denna motion icke bifalles, motionären påyrkar bifall till hvad han uti motion n:o 87 hemstält.

Slutligen har herr *A. Peterson* uti motion n:o 185 hemstält,

»att Riksdagen ville besluta att på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts proposition, att 1 §, 3 § mom. 1 och 6 § i värnpligtslagen den 5 juni 1885 må erhålla följande förändrade lydelse:

§ 1.

Hvarje svensk man är värnpligtig från och med det kalenderår, under hvilket han fyller tjugoett år, till och med det, under hvilket han fyller trettiofyra år.

§ 3.

1. Värnpligten fullgöres i beväringen och landstormen. Beväringen delas i första och andra uppbådet. Tjenstetiden är sex år i första, och derefter fyra år i andra uppbådet.

I krigstid bestämmer dock endast behofvet tjenstetidens längd för det uppkallade manskapet.

§ 6.

Äfven före det år, värnpligten inträder, må yngling anmäla sig till inskrifning och dervid uppgifva den truppafdelning eller flottans station, hvilken han vill tillhöra. För bifall härtill fordras, att han är till krigstjenst duglig och i öfrigt lämplig till den tjenst, hvartill han anmäler sig.

Han tillhör likväl första uppbådet intill sex år förflutit från och med det år, då han fylde tjugoett år.

Hvad i denna lag stadgas om värnpligtige gäller i tillämpliga delar för de enligt denna paragraf inskrifne, äfven innan de i värnpligtsåldern inträdt.»

Uti den första af sina motioner erinrar herr *Bokström* hufvudsakligen, huru som den undantagsställning i fråga om tiden och sättet för värnpligtens fullgörande, som Gotlands län intagit och äfven efter den förändring, 53 § i värnpligtslagen genom lagen den 5 mars 1886 undergått, ännu delvis intager, särskildt för en icke obetydande grupp af gotländske värnpligtige visat sig medföra stora olägenheter. Denna grupp utgjordes af de vid Visby sjömanshus inskrifne sjömännen, hvilka genom nuvarande bestämmelser kommit i en väsentligen svårare ställning än tillförene och i flera hänseenden vore underkastade andra föreskrifter än deras vid andra sjömanshus i riket inskrifne jemnårige.

Härom anför motionären vidare:

»Den allmänna värnpligtslagen synes hafva förutsett, huru svårt och nästan omöjligt det är för sjömännen, som merendels, då de icke äro i utrikes fart för långturer sysselsatta, tidigt på våren vid sjömanshusen inmönstra till sina befattningar i handelsflottan, att på samma sätt som öfriga värnpligtige öfvas i vapenföring.

Sålunda är det stadgadt, att vid sjömanshus inskrifne värnpligtige skola inskrifvas vid flottan och under fredstid fullgöra hela sin vapenöfningstjenstgöring under första året af sin tjenstetid, och att värnpligtig, som styrker, att han vid ingången af det år, hvarunder han fyller 21 år, varit vid sjömanshus inskrifven minst 4 år och deraf under minst 12 månader haft anställning i utrikes sjöfart, skall vara fri från all öfning i fredstid emot förpligtelse att tillhöra flottans reserv under hela sin värnpligtstid och deröfver till och med det kalenderår, under hvilket han fyller 40 år.

Men detta gäller icke för de vid Visby sjömanshus inskrifne värnpligtige.

Äfven desse kunna visserligen vinna befrielse från all öfning i fredstid (§ 13 kongl. förordningen den 17 december 1886), *om* de kunna styrka sig vid ingången af det år, då de fylla 19 år, hafva varit vid sjömanshus inskrifne minst 4 år och deraf under minst 12 månader haft anställning i utrikes sjöfart, i hvilket fall de skola under hela sin värnpligtstid tillhöra Gotlands läns bevärings reserv, men öfriga vid Visby sjömanshus inskrifne hafva att precis som alla andra gotländska värnpligtige på 3 år fullgöra sina 54 dagars vapenöfning.

Nu föreligger emellertid det sjelfklara förhållandet, att de vid Visby sjömanshus inskrifne värnpligtige i regeln icke kunna med samma lätthet som 21-årige sjömän vid andra sjömanshus redan vid 19 års ålder styrka sig hafva varit 4 år vid sjömanshus inskrifne och deraf tillbragt 12 månader i utrikes sjöfart. Den naturliga följden af detta

stadgande har bland annat varit, dels att Gotlands läns beväringsreserv enligt de officiella uppgifterna utgjorde

den 1 januari 1890 ..... 2 man

och dels äfven att bötesförteckningarna å Gotlands inskrifningsområde tillhörande beväringsmän, som försummat fullgöra sin vapenöfning, kommit att i en oroande grad svälla ut.

Under det att sjömäns frånvaro, i och för såväl inrikes som utrikes sjöfart, från vapenöfning vid Gotlands forna nationalbeväring ansågs som laga förfall, så har från och med år 1887 en annan uppfattning måst göra sig gällande i sådana fall. Sålunda hafva af vid Visby sjömanshus inskrifna sjömän såsom förfallolöst frånvarande från vapenöfning antecknats

år 1887	67	st.	af	247	inskrifne
„ 1888	69	„	„	288	„
„ 1889	89	„	„	309	„
„ 1890	229	„	„	280	„

beroende det lägre antalet förfallolöst frånvarande under de 3 första åren derpå, att vederbörande inskrifningsnämnder, med stöd af § 12 i Kongl. Maj:ts ofvan åberopade förordning den 17 december 1886, meddelat ett större antal värnpligtige sjömän uppskof med tjenstgöring till det år, under hvilket de fylla 22 år.

Den gotländske sjöman, som numera från sina färder återkommer till hembygden, är sålunda i regeln hemfallen till böter, som under en flerårig frånvaro kunna växa till betydande belopp, eller, om tillgång till böternas gäldande saknas, till fängelse, ett emottagande som icke är egnadt att stärka de band, som fästa honom vid hembygd och fädernesland.

Att under år 1890 af 289 värnpligtige sjömän, alla tillhörande den, såsom jag vågar påstå, synnerligen laglydiga gotländska befolkningen, ända till 229 eller 79 procent varit från vapenöfning förfallolöst frånvarande, under det att redovisningen af öfriga gotländske värnpligtige lemnar ett synnerligen vackert resultat, är ett sakförhållande, som synes vara förtjent af synnerlig uppmärksamhet och som tyder på, att nu gällande bestämmelser rörande tid och sätt för värnpligtens utgörande alldeles icke lämpa sig för sjömännens förhållanden.

Jemväl i ett annat vigtigt hänseende är den vid Visby sjömanshus inskrifne värnpligtige i en mindre gynnad ställning än de vid öfriga sjömanshus inskrifne derigenom, att de icke liksom dessa senare hän-

visats att för öfning i fredstid och tjenstgöring i krig tjena vid flottan, der deras sjömannaduglighet kan komma till gagn, utan skola de i stället, ehvad de tillhöra Gotlands läns beväring, landstorm eller s. k. reserv vara pligtige att göra någon sorts tjenst på landbacken, hvartill de i allmänhet torde sakna erforderlig öfning, håg och lämplighet.»

Sedan motionären härefter uttalat sin åsigt vara, att bot för de af honom anförda olägenheter icke kan rådas på annat sätt än genom en ändring i värnpligtslagen i syfte att gifva dess allmänna bestämmelser giltighet jemväl i fråga om de vid Visby sjömanshus inskrifne sjömän, äfvensom redogjort för sin uppfattning angående betydelsen af att berörde värnpligtige bibehållas uteslutande för Gotlands försvar, anför han slutligen:

»Enligt officiella uppgifter beträffande Gotlands inskrifningsområdes beväringsstyrka den 1 januari 1890 utgjorde densamma

beväring, 12 årsklasser	3,243	man
landstorm, 8 d:o	1,951	„
reserv	2	„
eller tillsammans	5,196	man.

Enligt här bifogad uppgift från befälhafvaren vid Visby kompaniområde, der de vid Visby sjömanhus inskrifna sjömännen äro rullförda och skola tjenstgöra, tillhörde under år 1890 af dessa sjömän

395	beväringen
113	landstormen och
1	reserven.
Summa 509	man.

Denna siffra kan vid första påseendet synas vara af någon betydelse för Gotlands försvar, men vid närmare granskning torde det likväl tydligt framgå, att densamma till allra största delen är en försvarsstyrka på papperet, men icke i verkligheten. Detta framgår af hvad som redan anförts beträffande under åren 1887—1890 inskrifna och förfallolöst frånvarande sjömännen och af ofvan åberopade uppgifts innehåll i öfrigt derom, att de värnpligtige sjömän, som bevistat vapenöfningarna, utgjorde

år 1887	11	man	af	247	värnpligtige
„ 1888	23	„	„	288	„
„ 1889	25	„	„	309	„
„ 1890	28	„	„	289	„

Häraf vill det synas mig, att de i verkligheten vapenöfvade sjömännens antal är så försvinnande litet, att det icke kan vara af någon afsevärd betydelse för Gotlands försvar, om dessa sjömän rullföras till fullgörande af sin värnpligt vid Gotlands beväringstrupper eller vid flottan.

Det är ock att märka, att den gotländske sjömannen icke ovilkorligen behöfver låta inskrifva sig vid Visby sjömanshus, enär han är lagligen berättigad att, såsom mången gotländsk sjöman redan gjort, låta inskrifva sig vid annat sjömanshus. Detta kan vara förenadt med någon olägenhet för honom, men om i hög grad olämpliga och obilliga värnpligtsbestämmelser drifva honom derhän, så blir det väl så, att allt större skaror af de gotländska sjömännen komma att begagna sig af denna fullt lagliga utväg, som visserligen kommer att blifva synnerligen menlig för den gotländska sjöfartsnäringen och dem, som eljest vid Visby sjömanshus behöfva inmönstra sjöfolk.»

Uti den senare, af den kongl. propositionen föranledda motionen tager samma motionär steget fullt ut samt yrkar, att den undantagslagstiftning, som uti ifrågavarande afseende allt sedan århundradets början gält för Gotlands län, måtte i dess *helhet* afskaffas; uppgifvande motionären såsom närmaste anledning till sin hemställan de farhågor han hyser för att ett bifall till 53 §, sådan densamma lyder i den föreliggande propositionen, skulle för en lång framtid utestänga invånarne i Gotlands län från likställighet med landets öfrige invånare.

Efter det motionären till en början lemnat en historisk redogörelse för den gotländska nationalbeväringens uppkomst och utveckling till närvarande tid, fortsätter han:

»Den undantagslagstiftning, som, om den nu framlagda nådiga propositionen om ändring i värnpligtslagen varder af Riksdagen antagen, allt fortfarande skulle komma att gälla för ensamt Gotlands län, skulle bestå i hufvudsakligast följande afvikelser från den allmänna värnpligtslagen:

1. Värnpligten skulle inträda vid 19 i stället för 21 års ålder.
2. De 90 öfningsdagarne skulle fördelas på 3 år, med 66 dagar under första och 12 dagar under hvartdera af de begge närmast följande åren, i stället för på 2 år med respektive 68 och 22 dagar.

3. Då beväringen jemlikt § 28 till tjenstgöring inkallas, kan det andra uppbådet icke uppfordras förr, än det första uppbådet från hela länet är inkalladt, under det att för beväringen i öfriga delar af riket skulle gälla, dels att Konungen må efter statsrådets hörande till tjenstgöring inkalla beväringens första uppbåd eller delar deraf, som finnas behöfliga, och dels att, derest i anseende till krig eller fara för krig det för rikets försvar finnes nödigt, att äfven beväringens andra uppbåd eller någon del deraf i skilda orter eller vid olika vapen inkallas, Konungen må derom förordna, sedan han hört statsrådet och, så vida Riksdagen ej är samlad eller inom trettio dagar sammanträda skall, låtit riksdagskallelse utfärda.

4. De värnpligtige i Gotlands län skola i såväl freds- som i krigstid vara befriade från tjenstgöring utom länets område.

Några skäl, hvarför den år 1886 tills vidare fastslagna undantagslagstiftningen skulle allt fortfarande, om öfningsdagarne för hela riket bestämmas till 90 dagar och om det antal årsklasser, som redan nu är för Gotlands län lagstadgadt, skall till beväring och landstorm uttagas i jemväl öfriga delar af riket, vara erforderlig, äro icke angifna i det statsrådsprotokoll, som är den kongl. propositionen härom bifogadt, utom hvad beträffar bestämmelsen om öfningstidens fördelning på 3 år i Gotlands län i stället för 2, som gäller för alla öfriga delar af riket.

Anledningen till denna undantagsbestämmelse skulle nemligen bero deraf, att det vore omöjligt att med de föga talrika beväringsklasserna i Gotlands län, hvar för sig vapenöfvade, bilda högre truppenheter, hvilket likväl skulle möjliggöras, om 2:a och 3:e klassernas värnpligtige öfvas samtidigt 12 dagar under andra och 12 dagar under det tredje året. Antalet värnpligtige vid detta års vapenöfning utgjorde vid Gotlands infanteriregemente 270 i andra och 207 i tredje klassen. Det kan ju icke bestridas, att summan af dessa årsklasser är större än årsklasserna hvar för sig, men ändamålet att bilda större truppenheter vinnes dermed i alla fall icke i någon nämnvärd grad. Dock kan lika stor truppenhet bildas för bataljonsexercis, om den andra årsklassen inkallas på lämplig tid, innan den första slutat sina öfningar. Anordningen beträffande hela fastlandets beväring, som skulle fullgöra andra årets öfning på 22 dagar, visar ock tydligen, att det anses för de värnpligtiges utbildning fördelaktigare, om denna öfning fullgöres på ett år, än om den fördelas på två. I alla händelser torde det angifna skälet ingalunda kunna anses vara af den vigt och betydelse, att en särskild undantagslagstiftning deraf skulle nödvändiggöras.

Vid de täta flyttningar, som numera ega rum emellan Gotland och fastlandet, är det ock af största vigt att erhålla enhet i värnpligtsbestämmelserna. En från fastlandet till Gotland inflyttad värnpligtig, som enligt det kongl. förslaget fullgjort endast första årets vapenöfning med sextioåtta dagar, skulle sålunda blifva pligtig att i Gotlands län fullgöra först ett möte på tolf dagar och påföljande år, om han icke dessförinnan åter utflyttat, ytterligare tolf dagar. Detta gör till hopa nittiotvå dagar. Har utflyttning från Gotland skett, sedan ett tolfdagarsmöte blifvit der fullgjordt, skall väl en sådan värnpligtigs fredstjenstgöring fullbordas med ett andra klassens möte å fastlandet, eller med tjugutvå dagar, och skulle hans hela tjenstetid då komma att uppgå till etthundratvå dagar. Tänker man sig, att en gotländsk värnpligtig, som i sin hemort fullgjort två års möten med sjuttioåtta dagar, flyttar till fastlandet och der fullbordar sin tjenstgöring med ett andra klassens möte, så blifva i detta fall tjenstedagarne ett hundra o. s. v. Sådana förvecklingar äro oskiljaktiga från en dylik undantagslagstiftning, som derför borde från detta område på det bestämdaste förvisas.

En annan märklig undantagsbestämmelse är, att värnpligten för de gotländska ynglingarne skall inträda två år tidigare än för öfriga svenska ynglingar, som börja vid fylda 21 år.

Härvid torde bemärkas, att Kongl. Maj:t vid 1856—1858 årens riksdag föreslagit, att beväringsåldern skulle för fastlandets beväring framflyttas till 22 års ålder, enär »*den svenske ynglingen, uppfödd under inflytelsen af ett hårdt och kroppens utveckling fördröjande klimat, i allmänhet det år, han efter nu gällande stadganden inträdde i beväringsåldern, icke egde den kroppsstadga och de krafter, som oundgängligen erfordrades för att kunna bestå ett fälttågs mångfaldiga mödor, umbäranden och ansträngningar*», och var denna nådiga framställning grundad på den mening, som derom uttalats af landets på detta område förnämsta auktoritet, nemligen kongl. sundhetskollegium.

Hvad Kongl. Maj:t sålunda föreslagit, vann icke Riksdagens bifall, enär det ju ur ekonomisk synpunkt är fördelaktigare, att beväringsynglingarne få fullgöra sin vapenöfning ju förr desto hellre, då ynglingarnes arbetskraft lättare kan undvaras än den fullt utbildade mannens, men den kompetenta auktoritetens mening har ingalunda blifvit vederlagd.

Af nyssberörda skäl saknar icke heller undantagsbestämmelsen om värnpligtsålderns inträde redan vid nitton års ålder för invånarne i Gotlands län der anhängare, som under en lång fredsperiod icke haft

anledning betrakta värnpligtstjenstgöringen annorlunda än som några dagars eller veckors öfning på exercisfältet under den varmare årstiden. Att värnpligtstjenstgöring kan komma i fråga äfven i krig under en kallare årstid och under äfven i öfrigt svårare förhållanden än på exercisfältet, tages icke med i beräkningen.

Nu stadgar emellertid den allmänna värnpligtslagen i § 6, att yngling, som är till krigstjenst duglig och lämplig, får äfven före det år värnpligten inträder dertill inskrifvas, och om derför den allmänna värnpligtslagen skulle blifva äfven för invånarne i Gotlands län gällande i jemväl det hänseendet, att värnpligtsåldern skall räknas från det 21:a året, så är detta alldeles icke något hinder för att fredstjenstgöringen kan få börja vid det 19:e året, eller förut, om nemligen ynglingen då är så utvecklad, att han är till krigstjenst duglig och lämplig.

Då emellertid statsmagterna förklarat sig anse, att den svenske ynglingen i allmänhet icke före det 21:a året bör användas till krigstjenst, så måste det betraktas icke allenast som en oförklarlig inkonseqvens, utan rent af som en upprörande orättvisa, om statsmagterna förpligta ynglingarne i en särskild provins till krigstjenst förr, än nämnda åldersgräns är uppnådd.

Lagutskottet vid 1886 års riksdag lemnar visserligen den märkliga upplysningen, att anledningen till att Kongl. Maj:t då föreslagit ett tidigare inträde i värnpligten för invånare i Gotlands län skulle vara att söka deri, att den gotländske ynglingen anses tidigare, än hvad eljest i vårt land är fallet, ernå den kroppsutveckling, som värnpligtens fullgörande förutsätter.

Det är icke upplyst, hvem det är som har äran af att hafva gjort denna i sitt slag märkliga och i sanning förvånande upptäckt, men då upptäckaren är okänd och rönet icke är beledsagadt af någon som helst bevisning eller af skäl, som kunna hafva något sken af sannolikhet, så torde detta påstående saklöst kunna lemnas å sido.

Om Gotland skulle göras till föremål för ett fiendtligt anfall, så är det väl icke oantagligt, att detta kommer att ske tidigt på våren, då Gotland och äfven Sverige i sin helhet äro mer än eljest hänvisade till sina egna försvarsresurser. Den gotländske beväringsynglingen behöfver för ett sådant fall mer än väl den kroppsutveckling, som först vid uppnådda tjuguett års ålder kan i allmänhet uppnås.

Enligt den allmänna värnpligtslagens stadgande, sådant detsamma enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle lyda, har beväringens uppkallande, då rikets försvar det kräfver, ansetts vara en angelägenhet af så utomordentlig och grannlaga betydelse, att detsamma ansetts böra omgärdas

med alldeles särskilda garantier, i syftning att ett sådant uppkallande icke må ske vid andra tillfällen, än då ett tvingande behof dertill gifver anledning.

Så föreslås, att Konungen skall höra statsrådet, innan det första uppbådet eller delar deraf inkallas, men det andra uppbådet eller delar deraf i skilda orter eller vid olika vapen får icke uppkallas förr, än Konungen icke allenast hört statsrådet, utan äfven utfärdat riksdagskallelse, om Riksdagen icke är samlad eller inom trettio dagar skall sammanträda.

Men hvad de gotländska beväringsuppbådens inkallande beträffar, tages saken betydligt enklare.

Lagen lägger icke något hinder i vägen för deras uppkallande af jemväl underordnade auktoriteter. Statsrådets hörande eller Riksdagens sammankallande är icke alls erforderligt, då det gäller att uppkalla beväringen i denna del af riket.

Om man anser, att Gotland verkligen är en del af Sveriges rike, så kan en så beskaffad undantagsbestämmelse svårligen försvaras, i all synnerhet som Gotland, med nutidens kommunikationer, står i en långt lifligare förbindelse med rikets hufvudstad än många andra delar af riket. Åtgärden att uppkalla beväringens uppbåd till krigstjenst är detsamma som stagnation i alla näringar, som derigenom förlora sina dugligaste krafter, och detta är icke mindre farligt för Gotland än för öfriga delar af riket, hvilka man sökt skydda för en sådan olycka, tills densamma vore oundviklig.

Kommer så till sist den undantagsbestämmelsen, att de värnpligtige i Gotlands län skola såväl i freds- som krigstid vara befriade från tjenstgöring utom länets gränser.

Denna s. k. förmån är ursprungligen icke af Gotlands befolkning påkallad. Den erbjöds år 1811 åt de gotländska sockenombud, som hördes öfver den då erbjudna beväringskonvention, och det är ju förklarligt nog, att dessa ombud, som väl icke voro okunniga om de öden, som drabbat landtvärnet under sista ryska kriget, i valet emellan att som förstärkningsmanskap bortkommenderas och att i hemorten bilda landstorm, valde det senare alternativet.

Men den gångna tidens erfarenhet har ådagalagt, att denna ursprungligen så tilltalande förmån varit för Gotlands beväring allt för dyrköpt.

Genom denna bestämmelse har en bestämd gränslinie blifvit uppdragen emellan Gotlands och det öfriga rikets beväring — som lyckligtvis icke mer än Gotlands varit som förstärkningsmanskap bort-

kommenderad — och under det att den senare på allt sätt omhuldats, har den förra råkat i förgätenhet, ända tills med år 1887 en annan sakernas ordning tog sin början.

Men dermed har denna undantagsbestämmelse likväl icke upphört att utöfva sitt tryck på den gotländska beväringen.

I till denna Riksdag afgifven särskild motion har jag tillåtit mig att framhålla de ur denna undantagsbestämmelse härflytande svårigheter, som vållats de vid Visby sjömanshus inskrifne sjömännen — omkring 500 värnpligtige — derigenom att de icke få inskrifvas vid flottan, då de kunna fullgöra sin värnpligtstjenstgöring under fredstid på ett år, under det att de nu måste i hemorten tjena under tre års öfningsmöten.

Tillämpad i krigstid, kan denna bestämmelse ock varda till verklig förargelse. Man kan ju tänka sig sådana lägen, att Gotland är fullkomligt skyddadt, exempelvis af en vänskaplig magts flotta, men att likväl Sveriges existens beror på anskaffandet af erforderliga stridskrafter på någon hotad punkt å fastlandet. Men dertill skulle den gotländska beväringen icke få användas. Man kan ock tänka sig, att någon afdelning af de gotländska trupperna, vikande för en öfvermägtig fiende, lyckas rädda sig undan till fastlandet, der den till äfventyrs kunde göra någon nytta i förening med någon annan truppsamling. Men äfven detta skulle vara att våldföra värnpligtslagen. Det må nu vara, att under kriget tiga lagarne, men detta är dock icke något skäl för stiftandet af sådana lagar, som icke kunna och icke böra efterlefvas.

Dessutom är det visst, att en separatlagstiftning sådan som den här ifrågavarande, äfven om den tillkommit i det välmenta och fosterländska syftet att såsom svensk besittning bevara och försvara en afskild ö-provins, ingalunda bidrager att stärka den för hvarje folk, och sålunda ej minst för ett litet, vigtiga samhörighetskänslan. Är icke denna känsla lefvande, skall hvarje försvarsinstitution varda vanmägtig.»

I likhet med motionären och på de af honom anförda skäl anser utskottet likställighet mellan de gotländske och rikets öfrige värnpligtige vara ett eftersträfvansvärdt mål, men då Kongl. Maj:t i den föreliggande propositionen funnit den undantagsställning i fråga om värnpligtens fullgörande, som Gotlands län kommit att intaga, böra i vissa afseenden bibehållas, har utskottet icke tilltrott sig att på enskild

motionärs framställning nu bestämdt tillstyrka ändring i berörda förhållande eller fullständigt upphäfvande af 53 § i värnpligtslagen med deraf betingadt afslag å de uti propositionen ifrågasatta ändringar uti berörda paragraf, så mycket mindre som uti denna undantagsställning äfven ingår en särskild, den gotländska befolkningen förunnad förmån, nemligen att de värnpligtige på Gotland så väl under fred som i krigstid äro befriade från tjenstgöring utom öns område, hvilken förmån till följd af undantagsställningens upphörande icke vidare skulle tillgodonjutas.

Utskottet hemställer följaktligen,

> 1:o) att Riksdagen, i anledning af ifrågavarande motioner, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t taga i öfvervägande, om och i hvad mån invånarne i Gotlands län må kunna i fråga om sättet för värnpligtens fullgörande likställas med rikets öfrige värnpligtige samt för Riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Hvad härefter vidkommer den föreliggande propositionen i öfrigt äfvensom herr *A. Petersons* dermed sammanhängande motion får utskottet, i fråga om propositionens tillkomst och närmare innebörd, hänvisa till det propositionen bilagda statsrådsprotokoll.

Härjemte vill utskottet erinra, att i sammanhang med ifrågavarande proposition till Riksdagen jemväl aflåtits propositioner angående *dels* höjning i anslaget till beväringsmanskapets vapenöfningar m. m. (n:o 32), *dels* anslag under riksstatens femte hufvudtitel (n:o 33), *dels* afskrifning af de å viss jord hvilande grundskatter (n:o 34), *dels* ändring i förordningen den 14 september 1883 angående bevillning af fast egendom samt af inkomst (n:o 35), *dels ock* höjning i de under fjerde och femte hufvudtitlarne uppförda anslag till lindring i rustnings- och roteringsbesvären (n:is 38 och 39) allt under förutsättning att ifrågavarande proposition, i hvad densamma afser förändrad lydelse af 1 §, 3 § 1 mom. och 6 §, 27 § 1 mom., 28 §, 33 § 2 och 3 mom., samt 34, 52 och 53 §§ af gällande värnpligtslag.

Då den af utskottet här ofvan under 1:o) gjorda hemställan icke för närvarande föranleder afvikelse från hvad Kongl. Maj:t föreslagit och utskottet i öfrigt icke funnit skäl till någon anmärkning, får utskottet på de af chefen för landtförsvarsdepartementet till statsrådsprotokollet anförda skäl hemställa:

2:o) att ifrågavarande proposition, i hvad den afser ändrad lydelse af 14 och 25 §§ äfvensom 27 § 2 mom. af värnpligtslagen den 5 juni 1885 må af Riksdagen bifallas, samt

3:o) att Riksdagen — under förutsättning att Riksdagen i de frågor, som afhandlas i ofvan angifna propositioner n:is 32, 33, 34, 35, 38 och 39 fattar beslut, som af Kongl. Maj:t godkännas — må, med afslag å herr *A. Petersons* motion, bifalla ifrågavarande proposition, jemväl i hvad den afser ändrad lydelse af 1 §, 3 § 1 mom., 6 §, 27 § 1 mom., 28 §, 33 § 2 och 3 mom., 34 samt 52 §§ af värnpligtslagen äfvensom 53 § af berörda lag, sådan densamma lyder i lagen den 5 mars 1886.

Stockholm den 28 april 1891.

På lagutskottets vägnar:

C. A. SJÖCRONA.

Reservationer:

af herr *F. Andersson*: »Som jag vid behandlingen af Kongl. Maj:ts proposition om ändrad lydelse i vissa delar af värnpligtslagen den 5 juni 1885 icke kunnat gilla det slut, hvartill utskottet kommit, vill jag angifva några skäl för denna min afvikande mening.

Först och främst förefaller det mig såsom en stor brist, att den nu föreliggande kongl. propositionen ej, såsom vid 1883 års riksdag var fallet, innehåller någon fullständig organisationsplan af vårt försvar, utan blott partiella förslag till reformer. Och äfven i de punkter, der Kongl. Maj:t ansett ändring vara nödig, synas mig de föreslagna stadgandena ej fylla sitt ändamål. Så t. ex. skola rust- och rotehållarne fortfarande rekrytera och remontera samt underhålla husar och soldat

med dertill hörande ovissa besvär och onera emot den förut bestämda ersättning, som redan nu på många ställen visar sig alldeles otillräcklig. Skulle nu dessutom, som utan tvifvel är meningen, den indelta stammens öfningstid än vidare ökas, så blir ju följden den, att manskapet också kommer att fordra högre aflöning, och då qvarstå de förut öfverklagade orättvisorna, ett förhållande så mycket oegentligare, som båtsmanshållet redan för flera år sedan fått sina afgifter i nämnda hänseende fixerade.

Slutligen får jag tillkännagifva, att, ehuru gerna jag önskade, att dessa gamla orättvisor blefve afskaffade och en rättvisare skattereform genomfördes, jag dock ej vill, att denna rättelse, som ju endast kommer ett fåtal till godo, må utgöra vederlag för en ökad värnpligtstid, hvilken börda drabbar alla klasser, helst som ingen höjd dagaflöning blifvit af Kongl. Maj:t föreslagen.

Hufvudsakligast på grund af dessa skäl har jag icke kunnat bifalla Kongl. Maj:ts proposition»;

af herr *H. Andersson:* »Jemte andra ändringar i värnpligtslagen den 5 juni 1885 föreslår Kongl. Maj:t i proposition till Riksdagen, att de värnpligtiges öfningstid skall utsträckas till nittio dagar, äfvensom att de skola tillhöra beväringen i tolf år samt derefter landstormen i åtta år.

Genom en dylik anordning skulle visserligen en ganska stor del bättre öfvadt manskap än hvad nu är förhållandet kunna tillföras hären i händelse af krig, men ett oeftergifligt vilkor att med framgång kunna möta en fiende är att äfven hafva tillgång på tillräckligt befäl för manskapets ledning, hvilket, derest detta förslag antages, ej lärer vara förhållandet; och Kongl. Maj:t har hvarken angifvit sättet för denna brists afhjelpande eller de kostnader, som derför erfordras.

Jag hyser den meningen, att vårt försvar lämpligast kan ordnas enligt de grunder, Kongl. Maj:t i sin till 1883 års Riksdag aflemnade proposition i ämnet angifver, med de inskränkningar, som påkallas af hänsyn till vårt lands läge och vårt folks jemförelsevis mycket begränsade tillgångar. Genom en dylik organisation skulle enligt mitt förmenande såväl en dugligare som jemväl en betydligt starkare stamtrupp vara att tillgå än hvad nu är fallet, samt då dessutom af en stam, utbildad enligt sistnämnda förslag, antagligen kunde erhållas rätt dugligt underbefäl för de värnpligtige, synes en sådan organisation vara den för vårt land mest lämpliga samt fullt tillräcklig för att upprätthålla vår neutralitet, hvilket enligt mitt förmenande bör vara det

hufvudsakliga mål, hvarpå vi vid organisationen af vårt försvarsväsen böra rigta vår uppmärksamhet.

Då Kongl. Maj:t i särskilda propositioner till innevarande riksdag gjort frågan om ordnandet af våra skatteförhållanden beroende på antagandet af vissa föreslagna ändringar i värnpligtslagen, kan jag ej undgå att i största korthet beröra äfven dessa frågor.

Såväl föregående regeringar som jemväl Riksdagen hafva ganska tydligt gifvit till känna, att en jemn och rättvis grund vore önskvärd i fråga om vårt beskattningsväsen, hvilken åsigt äfven delas af den allmänna meningen inom landet.

Genom Kongl. Maj:ts nu framlagda förslag till lindringar komma likväl ganska stora oegentligheter att qvarstå, orättvisor så mycket mer i ögonen fallande som, då kostnaderna för båtsmanshållet redan blifvit fixerade och genom det nu framlagda förslaget äfven de grundskatteskyldige blifva helt och hållet befriade, rust- och rotehållare fortfarande skulle utgöra de dem ålagda skyldigheter mot den ersättning, som bestämmes enligt angifna värdet i lagen af den 5 juni 1885 om lindring i rustnings- och roteringsbesvären, hvilken ersättning redan nu på många ställen visar sig vara otillräcklig gent emot den verkliga kostnaden, och som blifver ännu otillräckligare i den mån arbetsprisen höjas eller derest det skulle blifva nödigt att bland den indelta stamtruppen utbilda underbefäl för de värnpligtige. Då dertill kommer, att den olikhet, som nu är rådande emellan de rust- och roteringsskyldige sjelfve i så måtto, att en fastighet med ett flerdubbelt högre taxeringsvärde än en annan har lika skyldigheter, äfven framdeles skulle blifva rådande, samt oaktadt de rust- och roteringsskyldige äro pligtige att till hvad pris som helst anskaffa knekt och likväl sjelfve i många fall, gent emot bestämmelserna i de gamla knektekontrakten, vid en mobilisering intaga plats i hären, så framgår häraf att förslaget äfven i denna del, med de förutsättningar under hvilka det är framlagdt, är så otillfredsställande, att, så gerna jag än önskar en utjemning af de nu berörda orättvisa skatteförhållandena, jag likväl nödgas hemställa,

att Kongl. Maj:ts förslag till ändringar i 1 §, 3 § 1 mom., 6 §, 27 § 1 mom., 28 §, 33 § mom. 2 och 3 samt 34, 52 och 53 §§ värnpligtslagen icke må af Riksdagen bifallas»;

af herrar *J. Anderson* och *O. Erickson:* »Förbättrandet af vårt försvar och en jemnare fördelning af skattebördorna äro frågor, som

under årtionden tagit Riksdagens tid i anspråk, som alltmer trängt sig fram och som snarligen måste erhålla sin lösning.

Kongl. Maj:t har ock till innevarande års Riksdag i aflåtna propositioner framstält förslag i sådant syfte. I propositionen n:r 31, angående förändrad lydelse i vissa delar af värnpligtslagen den 5 juni 1885, hvilken proposition blifvit till lagutskottets förberedande behandling hänvisad, föreslås, bland annat, i § 1 förlängning af värnpligtstiden från 12 till 20 år, i § 3, att tjenstetiden skulle ökas i beväringen från 6 till 12 år och i landstormen från 6 till 8 år, och i § 27, att de värnpligtiges öfningstid skulle ökas från 42 till 90 dagar, hvilken ökning den jemväl föreslagna ändringen i 52 § redan 1893 skulle träda i full kraft.

Hvad Kongl. Maj:t härutinnan föreslagit har utskottet ansett sig böra tillstyrka. Men då vi, ehuru i likhet med utskottets majoritet intresserade för dessa frågors nöjaktiga lösning icke minst derför, att ett nu fattadt beslut om utsträckning af värnpligten enligt vår åsigt skulle för en längre tid aflägsna dessa frågor från Riksdagens bord, icke kunnat oförändradt tillstyrka Kongl. Maj:ts förslag i nämnda §§ och således ej heller den föreslagna förändringen uti 6 §, hafva vi funnit oss pligtiga att mot utskottets förslag i dessa delar afgifva vår reservation.

Hvad de föreslagna ändringarne i §§ 1, 3 och 6 beträffar, ansluta vi oss till det förslag till lydelse af dessa §§, som af herr Peterson i Hasselstad i motionen n:o 185 framstälts.

Innan man, såsom i § 27 föreslagits, beslutar utsträckning af beväringens öfningstid till 90 dagar, torde man böra noga betänka sig; och för vår del kunna vi icke under för handen varande, i flera hänseenden kritiska förhållanden inom landet tillstyrka sådant. Vi skola icke i någon mån, och kunna det icke heller, ingå från militärisk synpunkt på pröfning af denna fråga; men vi anse oss icke berättigade att tillstyrka utsträckning af öfningstiden längre, än hvad dessa förhållanden för närvarande enligt vår åsigt medgifva eller till mer än 60 dagar. Att den förändring, som härutinnan beslutes, skulle i sin helhet träda i kraft, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, redan år 1893, synes oss icke heller lämpligt, då den senaste ändringen i fråga om öfningstidens längd beslöts så nyligen som år 1885 och ännu icke hunnit till fullo genomföras. Sextio dagars öfningstid är för öfrigt icke något nytt förslag, ty Andra Kammaren har förut vid olika tillfällen, senast år 1883, förklarat sig villig att ingå på 60 dagars öfning. Det skedde dock mot vilkor af indelningsverkets upphäfvande; och då vi nu före-

slå denna öfningstid utan uppställande af nämnda vilkor derför och oaktadt förhållandena sedan 1883 ändrats i sådan rigtning, att hvarje utsträckning af öfningstiden skulle blifva mycket känbarare för landet nu än då, torde vi icke kunna med skäl förebrås för brist på intresse för försvaret. Bristen på jordbruksarbetare blifver år efter år större; och det är af allra största vigt, att de få arbetskrafter, som ännu återstå på landsbygden, icke allt för mycket frånryckas landtbruket just under den tid af året, då de bäst behöfvas. Allt tyder i sanning derpå, att den tid icke är aflägsen, då Sveriges jordbrukare befinna sig i saknad af nödiga arbetskrafter; de skola snart icke kunna bruka den jord, som nu finnes upptagen, och ännu mindre kunna utvidga eller förbättra densamma.

Men äfven den af oss ifrågasatta förhöjningen af öfningstiden bör icke beslutas med mindre, än att den värnpligtige erhåller skälig ersättning för den tid, han använder i det allmännas tjenst, hvilket synes oss vara ett nödvändigt vilkor för att den värnpligtige utan motvilja skall kunna åtaga sig en ökad börda för landets försvar. Ett beslut i sådan rigtning betingas helt enkelt af billighet och rättvisa och skulle också i någon mån minska den utvandring, som — skälen härtill må vara hvilka som helst — för närvarande eger rum och beröfvar landet dess bästa arbetskrafter. Visserligen skulle kostnaderna för staten genom förhöjning af dagaflöningen betydligt ökas. Men anser man en förhöjning deraf rättvis, får man icke tveka att besluta den, och kostnaden skulle icke oväsentligt utjemnas genom den minskning, som kunde ega rum af det beräknade anslaget för beväringsmanskapets vapenöfningar, om öfningsdagarne bestämdes till endast 60.

I sammanhang med ändring i värnpligtslagen har Kongl. Maj:t äfven föreslagit, att den lindring i rustnings- och roteringsbesvären, som nu utgör 30 procent af dessa besvärs uppskattade värde, skulle successivt ökas så, att lindringen från och med 1901 skulle utgöra hela beloppet af samma värde. Då väl meningen härmed är, att de rustnings- och roteringsskyldige skulle från och med nämnda år erhålla full ersättning för den verkliga kostnaden af dessa besvär, men ett en gång bestämdt oföränderligt värde på grund af vexlande förhållanden ej alltid kan blifva det verkliga, är det enligt vår åsigt nödvändigt och äfven för såväl staten som den enskilde billigt, att, såsom herr Dahn i sin motion n:o 186 framhållit, ny uppskattning häraf kommer att ske åtminstone hvart tionde år, och att lindringen beräknas i enlighet med den senast verkstälda uppskattningen af värdet.

På grund af hvad vi här anfört och hvad i öfrigt i saken förekommit, tillåta vi oss hemställa,

att Riksdagen — under förutsättning, dels att hvad Kongl. Maj:t i sina till Riksdagen aflåtna propositioner n:is 34 och 38 föreslagit angående afskrifning af de å viss jord hvilande grundskatter m. m. samt lindring i rustnings- och roteringsbesvären vinner Riksdagens bifall, dels att, med anledning af i ämnet väckta motioner, de värnpligtiges dagaflöning, slitningsersättning för de s. k. småpersedlarne inräknad, höjes till 80 öre, och dels att, såsom herr Dahn yrkat, uppskattning af kostnaden för rustnings- och roteringsbesvären beslutes skola ega rum hvart tionde år, och lindring beräknas efter den senast verkstälda uppskattningen af värdet — för sin del beslutar, att §§ 1, 3, 6, 27 och 52 i värnpligtslagen den 5 juni 1885 skola erhålla följande lydelse:

§ 1.

Hvarje svensk man är värnpligtig från och med det kalenderår, under hvilket han fyller tjuguett år, till och med det, under hvilket han fyller 34 år.

§ 3.

1. Värnpligten fullgöres i beväringen och landstormen. Beväringen delas i första och andra uppbådet. Tjenstetiden är sex år i första och derefter fyra år i andra uppbådet.

I krigstid bestämmer dock endast behofvet tjenstetidens längd för det uppkallade manskapet.

§ 6.

Äfven före det år, värnpligten inträder, må yngling anmäla sig till inskrifning och dervid uppgifva den truppafdelning eller flottans station, hvilken han vill tillhöra. För bifall härtill fordras, att han är till

krigstjenst duglig och i öfrigt lämplig till den tjenst, hvartill han anmäler sig. Han tillhör likväl första uppbådet, intill dess sex år förflutit från och med det år, då han fylde tjuguett år.

Hvad i denna lag stadgas om värnpligtige gäller i tillämpliga delar för de enligt denna paragraf inskrifna, äfven innan de i värnpligtsåldern inträdt.

§ 27.

1. Värnpligtig är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att för sin utbildning tjenstgöra under fredstid i sextio dagar, hvilken tjenstgöring skall fullgöras vid rytteriet, artilleriet och ingeniörtrupperna samt flottan under det första året, men vid fotfolket och trängen under två år med fyratiotvå dagar under det första året och aderton dagar under det derpå följande.

2. Från all öfning i fredstid befrias: — — — (lika med utskottet.)

§ 52.

De särskilda bestämmelserna i § 27 mom. 1 angående de värnpligtiges öfningstid skola endast efter hand tillämpas, på det sätt att

vid rytteriet, artilleriet och ingeniörtrupperna samt flottan

under hvartdera af åren 1887 och 1888 värnpligtige, tillhörande första årsklassen, öfvas i trettiosex dagar och under år 1887 värnpligtige, tillhörande andra årsklassen, med undantag af de å sjömanshus inskrifne, i femton dagar;

under hvartdera af åren 1889 och 1890 värnpligtige, tillhörande första åldersklassen, öfvas i trettioåtta dagar;

under år 1891 värnpligtige, tillhörande första åldersklassen, öfvas i fyratio dagar;

under hvartdera af åren 1892 och 1893 värn-

pligtige, tillhörande första årsklassen, öfvas i femtio dagar;

under hvartdera af åren 1894 och 1895 värnpligtige, tillhörande första årsklassen, öfvas i femtiotre dagar; och,

under hvartdera af åren 1896 och 1897 värnpligtige, tillhörande första årsklassen, öfvas i 56 dagar;

hvarefter stadgandet i § 27 mom. 1 träder i kraft; samt

vid fotfolket och trängen

under hvartdera af åren 1887 och 1888 värnpligtige, tillhörande första årsklassen, öfvas i tjuguen dagar och värnpligtige, tillhörande andra årsklassen, i femton dagar;

under hvartdera af åren 1889 och 1890 värnpligtige, tillhörande första årsklassen, öfvas i tjugutre dagar och värnpligtige, tillhörande andra årsklassen, i femton dagar;

under 1891 värnpligtige, tillhörande första årsklassen, öfvas i tjugufem dagar och värnpligtige, tillhörande andra årsklassen, i femton dagar;

under hvartdera af åren 1892 och 1893 värnpligtige, tillhörande första årsklassen, öfvas i trettiofem dagar och värnpligtige, tillhörande andra årsklassen, i femton dagar;

under hvartdera af åren 1894 och 1895 värnpligtige, tillhörande första årsklassen, öfvas i trettioåtta dagar och värnpligtige, tillhörande andra årsklassen, i femton dagar; och

under hvartdera af åren 1896 och 1897 värnpligtige, tillhörande första årsklassen, öfvas i fyratio dagar och värnpligtige, tillhörande andra årsklassen, i sexton dagar;

hvarefter stadgandet i § 27 mom. 1 träder i kraft.

Slutligen och då vi på de skäl, herr Bokström i sin motion n:o 181 anfört, anse, att den olikhet i afseende å tiden och sättet för värnpligtens utgörande, hvilken är i § 53 värnpligtslagen den 5 juni 1885, sådan densamma lyder i lagen den 5 mars 1886, särskild för invånarne

i Gotlands län stadgad, måtte undanrödjas, tillåta vi oss tillika föreslå Riksdagen att besluta, att omförmälda paragraf, på sätt herr Bokström i sin nämnda motion yrkat, upphäfves»;

af herr *Mankell:* »Mellan de kongl. propositionerna 31—40 finnes det inbördes sammanhang,

att å ena sidan medgifves *afskrifning* af grundskatte- och roteringsbörda,

mot å andra sidan,

värnpligtens utvidgande i afseende på åldersklassernas antal och beväringens öfningar, såsom en öfvergång till det rena värnpligtssystemet,

indelningsverkets bibehållande såsom militärbörda,

medelst beviljande till *stammens ökande* för såväl de värnpligtiges förlängda öfvande, som Norrlands försvar,

ökande af bevillningen för jordbruksfastighet, jemte deraf följande ändringar i bevillningsförordningen och kommunalstadgarne, och

bibehållande af den låga accisen för *hvitbetssockertillverkningen*,

hvarjemte, till bestridande af kostnaderna för de ökade militära behofven och för afskrifningen, synes antagligt:

att de nuvarande *lifsmedelstullarne*, utöfver de hittillsvarande orättvisa skattebördorna, måste bibehållas,

att efter de utländska handelstraktaternas tilländagående *ökad tullbeskattning* förestår,

att i *ölskatten* en ytterligare förbrukningsskatt kan tillkomma, och

att dertill må hända äfven kommer en förhöjd *stämpelskatt*.

Utan tvifvel äro de särskilda jordskatternas afskrifning och försvarets stärkande genom värnpligtens utvidgande hvar för sig särdeles beaktansvärda syftemål. Och vore här blott fråga om en öfverenskommelse mellan de oprivilegierade jordbrukarne och regeringen, hvilka båda parter sålunda mot åtskilliga fördelar skulle göra motsvarande eftergifter, så synas häremot föga betänkligheter böra uppstå.

Men i denna fråga finnes äfven en *tredje part*, hvilken icke blifvit tillfrågad och hvars intressen i samhällsfridens namn icke torde böra förbises. Jag menar de orepresenterade folkklasserna, de obemedlade massorna, de från Riksdagen uteslutne tre fjerdedelarne af Sveriges myndige män.

Granskar man närmare ofvan nämnda öfverenskommelses beskaffenhet, så finner man, att det förnämligast blir *dessa* klasser, som få bekosta dess genomförande. På *dem*, som mer än andra för sin utkomst äro beroende af sitt dagliga arbete, kommer öfningarnas utsträckning,

äfven om beväringens aflöning förhöjdes, i främsta rummet att trycka. På *dem* kommer i synnerhet tungan af de ökade skatter, som äro behöfliga för verkställande af afskrifningen och de stegrade försvarskostnaderna, att falla. Redan förut orättvist tryckta af en skattebörda, som, utom personliga skatter, förnämligast består af dem särskildt drabbande förbrukningsskatter, till hvilka på senare tider äfven kommit lifsmedelstullarne, hotas de icke allenast af de sistnämndas bibehållande, utan äfven af nya förbrukningsskatters tillkomst.

Till nämnda öfverenskommelse kan jag derför, såsom lika mycket representant för de orepresenterade folkklasserna som för det nu rådande fåtalet, icke lemna mitt bifall utan tillgodoseendet af tvenne fordringar, hvilka jag anser mig böra uppställa såsom oafvisliga vilkor för afskrifningen och försvarets stärkande, nemligen:

införandet af *allmän rösträtt* vid val till Andra Kammaren, på det alla medborgares intressen i lika mån vid riksdagen måtte representeras, åtminstone inom representationens ena afdelning; och

bestridandet af alla ökade kostnader för afskrifningen och försvaret medelst *progressiv tilläggsbevillning*, gradvis ökad för de bemedlade klasserna, hvarigenom lifsmedelstullarnes bibehållande och andra skatters påläggande göras mindre behöfliga.

Men då ingen af dessa fordringar för närvarande torde hafva utsigt att villfaras, finner jag deri ett tillfyllestgörande skäl att bestämdt afstyrka det föreliggande förslaget till värnpligtens fördubbling och allt hvad dermed sammanhänger.

Oberäknadt dessa allmänna grunder för afstyrkande, har jag dertill äfven andra, om än af jemförelsevis underordnad beskaffenhet.

Till en början finner jag i de kongl. propositionerna ej anförda tillräckliga skäl eller utredningar för åldersklassernas ökande, särdeles i afseende på beväringen, så länge en väsentligt ökad stam bibehålles. Ej heller anföras tillfyllestgörande grunder för behöfligheten af det andra beväringsuppbådet. Dessutom saknas stadganden om den ordningsföljd, enligt hvilken de särskilda åldersklasserna skola uppkallas, och hvilka måste anses lika betryggande för befolkningen som nödvändiga för en god ordning inom hären.

Vidare kan jag ej inse behofvet af nya stamtruppers uppställande i Norrland eller i allmänhet af ett särskildt försvar för denna landsdel, då densamma numera genom flere jernvägslinier ettdera redan är eller snart blir förbunden med rikets öfriga delar samt således lätteligen från dem kan understödjas. Stammens ökande synes mig derjemte så mycket mindre lämpligt, som den nu ifrågasatta utvidgningen af värn-

pligten, enligt regeringens eget medgifvande, blott är att betrakta såsom en förberedande åtgärd för öfvergången, inom kort, till den rena värnpligtshären utan stam.

Dernäst måste jag anse höjandet af bevillningen för jordbruksfastighet, utöfver den för annan fastighet stadgade, vara grundad på origtiga antaganden och föreställningar.

Derjemte måste indelningsverkets bibehållande såsom militärbörda, utan samtidigt fixerande af denna bördas storlek, förr eller senare föranleda ett sådant ökande af den kostnad, som minskar fördelarne af afskrifningen.

Slutligen synes mig, hvad beträffar hvitbetsbeskattningen, tiden nu vara inne, då hvitbetssockertillverkningen tillräckligt länge varit skyddad och nu blomstrar, att höja densamma.

På dessa samfälda grunder anser jag, att lagutskottet bort afstyrka den kongl. propositionen om ändringar i värnpligtslagen»;

af herr *Wester:* »Af herr statsrådets och chefens för kongl. landtförsvarsdepartementet utlåtande till statsrådsprotokollet den 14 sistlidne november må med skäl kunna antagas, att vid nästkommande riksdags början kan förväntas nådig proposition om fullständig ombildning af försvarsväsendet, hvaremot efter mitt förmenande icke framhållits någon omständighet, som gör det behöfligt att redan nu till ompröfning upptaga föreliggande förslag till förändring endast i vissa delar af nuvarande försvarsorganisation, hvarigenom väl betydelsefull förstärkning af försvaret beredes, men som saknar flera vigtiga, för organisationens genomförande i krigstid nödvändiga betingelser; och då bifall i mer eller mindre vidsträckt mån till förevarande och öfriga i sammanhang dermed för Riksdagen framlagda kongl. propositioner möjligen kan menligt inverka på bedömandet af de ytterligare förslag Kongl. Maj:t kan finna nödigt framlägga för att, äfven i den form försvarsorganisationen nu har, bringa den till sådan utveckling, att vårt försvar må anses betryggande, finner jag mig icke kunna tillstyrka bifall till ifrågavarande kongl. proposition, såvidt rörer ändringar i 1 §, 3 § 1 mom, 6 §, 27 § 1 mom., 28 §, 33 § 2 och 3 mom. samt 34, 52 och 53 §§ i värnpligtslagen»;

samt af herr *Näslund.*

Härjemte har herr *Lilienberg* begärt få antecknadt, att han i följd af sjukdom icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.